

Messier-félmaraton

Már négy-öt hete nem esett. De nemcsak hogy nem esett, felhőket sem nagyon látunk. Hetek óta ragyogó napsütés, éjjel pedig a csillagok sziporkáztak. Ennek a magunk-fajta csillagász vénájú ember nagyon örül. Néhány hete jutott eszembe a sokunk által ismert észlelési bravúr, amelynek teljesítése komoly rangot jelent az amatőrök népes táborában: a Messier-maraton. Ez nem csupán a csillagászati jártasság és lelkiőr próbája, hanem a tervezés és a felkészültség gyakorlata is. Bár észlelni nem tudok túl sűrűn és nincs is nagy rutinom, mégis megfogalmazódott bennem, hogy belevágjak a maratonba.

Sokan vannak az olvasók között, akik már teljesítették a maratont valahol 90 és 99% között, de most talán sikerül felidézni néhány emléket a kezdetekről, az első lépésekről. Hiszen ők sem első alkalommal érték el a legmagasabb számot! Hogy ne teljesen zöldfülűként lássak neki, úgy döntöttem, hogy a jeles dátum előtt egy héttel tesztelem magam, kóstolgom az égbolt gyümölcsseit és a rátermettségemet. Felhívtam egy-két ismerősömet, volna-e kedvük csatlakozni egy kis barangoláshoz Charles Messier nyomdokain. Végül öten találkoztunk március 26-án este hétkor a Dombóvárhoz közeli jágónaki fennsíkon: rajtam kívül Tóth Judit Sásdról, Dietmar Sillmann és neje Gabriella Pécsről, és egy régi kedves tanítványom, Sági Dávid, aki négy éve elballagott az iskolánkból, de amikor csak teheti, visszatér a mai napig a szakkörös észlelésekre is!

Ezen a helyszínen már korábban is észleltem egyedül és a szakköröseimmel is. A matematikatanítás nem túl hálás szerepköre mellett csillagászati szakkört is tartok iskolánkban heti egy alkalommal a felső tagozatos diákoknak. Úgy tűnik, jól működik a dolog, mert évről évre egyre több gyerkőc van a csapatban. Erre a tanévre már osztálylétszámyra duzzadt a társaság. Ez azért

örömteli, mert a falusi kis iskola mind a négy évfolyamában csak egy osztály van, és azok sem nagy létszámúak. Az észlelőhelyen kiváló a horizont, és kellőképpen mentes a zavaró fényektől. A dombóvári vasútállomás fénybúráját egy erdő valamelyest leárnyékolja.

Délután öt óra körül már el kellett kezdeni pakolni a kocsiba. Már az is kihívás, hogy semmi ne maradjon otthon, amire szükség lehet: tubus, mechanika, láb, súlyok, keresőtávcső, starpointer, okulárok, szűrők, binoklik, piros lámpa, laticel pára ellen, csillagatlaszok, észlelési sorrend, szemüveg, mobil a jó kis applikációkkal, kis asztal, szék, nyugágy, étel, ital stb. Kaposszekcsőn találkoztunk, üdvözlés, örülés, majd irány a fennsík. Egy 200/1000-es Newtonnal álltam a „startkör”, 25 mm-es és 10 mm-es okulárokkal, valamint egy 12x50-es binokulárral. Követő motorokat nem használtam és a pólusraállással sem vacakoltam sokat, hisz rövid rápillantásokról lesz csak szó.

Megérkezéskor jött az első kellemetlen meglepetés: Dombóvár irányából nagy teljesítményű vasúti reflektorok szórták felénk a fotonokat! Ekkor jöttem rá, hogy ezen a helyszínen mindig csak nyáron észleltem, amikor volt a fákon levél... Mellbevágó volt a szokatlanul nagy forgalom is. Mivel egy út mellett voltunk kb. 30–40 méternyire, amely egy kis lélekszámú, Isten háta mögötti kis falucsába vezet, mindig minimális forgalommal kellett számolnunk, amelyet lehetett tolerálni. De aznap este sok autó jött és ment, ami eléggé bosszantó volt. A régóta tartó csapadékhány miatt kellemetlen por borított be mindent.

Kb. 19:20-kor nekiálltunk. A terv az volt, hogy megpróbálok kitartani a „táv” feléig, nagyjából éjfélig. Az is négy-öt óra. Annak a tapasztalataiból pedig nagyjából tudok következtetni egy éles bevetés lehetséges kimenetelére. A többiek nem osztottak az

én ambícióimban, pusztán az észlelés nyugodt, csendes, letisztult öröme csalta ki őket a mezőre.

Nem szándékozom leírni lépésről lépésre, objektumról objektumra a történeteket, pusztán a legfontosabb benyomásaimat osztanom meg az olvasóval. Sok olyan látnivaló van a listán, amit még soha nem láttam. Talán köztudott, hogy az M77 és M74 az első két javasolt objektum. Annyira lent voltak már, és az egész égbolt legvilágosabb szürkületi része volt az a régió, hogy teljesen reménytelen volt a megpillantásuk. Ahhoz, hogy valaki ezeket észlelje, sok kritériumnak kell teljesülnie, úgymint: kiváló seeing, rutin, megfelelő távcsőméret, stb. A Triangulumban az M33 sem akarta megmutatni magát, pedig vele már sokszor randevúztam. Biztos, hogy a látómezőmben volt, de hiába meresztgettem a szememet, kicsit szomorkásan léptem tovább. Az M79-es gömbhalmaz sem adta magát, reménytelenül alacsonyan volt. Az M52-es nyílthalmaz 23 fokos magasságban nem tűnt reménytelennek, mindennek ellenére nem tudtam kipipálni. A Kis súlyzó kód (M76) is kifogott rajtam. Majdnem totális kudarc. Kezdem elszontyolodni...

Gabi és Dietmar fél tíz körül forró teával lepett meg minket, ami nagyon jólesett a hidegben. Nem sokkal ezután Judit, Gabi és Dietmar elköszönt tőlünk. Hálás vagyok, hogy eljöttek.

A gyenge kezdés után erős folytatás következett, amely kicsit helyre billentette önbizalmamat. Szépen jöttek sorra az objektumok szinte kivétel nélkül. A sort az M41-es nyílthalmaz szakította meg: még soha nem észleltem, és nagyjából 15–20 fokos magasságban volt. Talán ez lehetett a kudarc oka. Ekkor egy kicsit elkezdett fájni a derekam, gondoltam, itt az ideje bevetni a nyugágyat egy kis regenerálódásra, amit összekötöttem egy vacsorának szánt szendvics elmajszolásával. Folytattam a sikeres megfigyelési sorozatot, amit aztán a Sárkányban lévő M102 tört meg, észlelhetetlenségének oka egyértelműen a dombóvári vasúti fénybúra volt. A lista több ponton logikátlanak tűnt

számomra abban az értelemben, hogy horizonthoz közelebbi célobjektumokat adott meg későbbi időpontokban. (A listák java része kb. 10–15 fokkal délebbi megfigyelőhelyekre készül, ezért mindig érdemes egy kicsit változtatni rajtuk. – A szerk.)

Elérkeztünk a Coma Berenices és a Virgo galaxiscsoáihoz. Évekkel ezelőtt próbálkoztam már velük, de nem lett sikeres történet... Ez az objektumcsoport nagyfokú tapasztalatot és eltökéltséget feltételez. Ezek híján (és mert már négy óra küzdöttem a folyamatosan csökkenő hőmérséklettel) egyértelmű volt számomra, hogy nem ezen az éjszakán fogom azonosítani a régió galaxisait. Ugyanakkor a folytatásban szereplő objektumokra még kellett volna várnom 1–1,5 órát. Arra jutottam, hogy aznapra befejezem az észlelést, a „fél” maratont. 39 trófeával a zsebünkben Dáviddal összepakoltunk és elhagytuk a fénnsíkot. 23 óra után nem sokkal értem haza, de a kipakolást, takarítást másnap reggelre hagytam.

Gyenezse Péter szerint egy maratoni észlelést a márciusi hideg éjszakákon tanácsos úgy megszervezni, hogy közben legyen lehetőségünk behúzódni valahová melegedni. Mondtam a többieknek, hogy szerintem ez csak öltözködés kérdése. Be kell látnom, Péternek igaza volt!

Éjjel 2 körül arra ébredtem a paplan alatt, hogy didergek. Muszáj volt felkelnem és egy polártakarót még magamra terítenem. Amíg visszaaludtam, elmerengtem a történeteken. Közhely, hogy a Messier-maraton versenyfutás az idővel és önmagunkkal, de a helyzet az, hogy valóban így van. Életünk tűzgömbje nem futott be (az ember mindig reménykedik...), és érdekes módon hullócsillagot sem észleltünk egyet sem. Ellenben kb. minden ötödik bepillantásnál 6 magnitúdó alatti műhold vonult át a látómezőn. Alig pár éve ez a jelenség még nem volt tapasztalható ilyen intenzitással. Mindent összevetve nagyon szép és intenzív élmény volt számomra ez a fél éjszaka. Sok még a teendőm, bőven van hová fejlődnöm. A folytatást illetően nincsenek kétségeim!

Lakatos Csaba